

Reportatge Montserrat Casals i Couturier

un any qualsevol?

1962.

És possible que en la vida d'un escriptor el temps compti per partida doble: el de la vida, feta de més o menys costums, i el temps tal com el treballen les paraules. És possible que fos aquesta dualitat, intangible per a la pràctica totalitat dels lectors, el que aproximés Joan Sales i Mercè Rodoreda. En tot cas, aquest 1962, que veu néixer el seu lligam i la seva mútua simpatia, és possible que no sigui un any qualsevol. Voregen la cinquantena, aquella edat en què, en paraules de Flaubert, la força del cor es barreja amb l'experiència de la vida. Comencen a veure els bons resultats de tot allò que han començat fa molt de temps en la penúria. En mans del Club dels Novel·listes, ella acaricia la victòria de veure publicada *La plaça del Diamant* i li sembla que a partir d'ara li seran donades totes les oportunitats que li havien fallat fins ara. "Aprofita aquest moment dolç per escriure", li ha dit el seu company, Armand Obiols. I així serà. Per al Joan Sales escriptor també aquest és un moment excepcional. En el seu cas, perquè les circumstàncies polítiques l'obliguen a aparcar per un llarg moment la seva activitat d'editor.

L'any ha començat amb certa normalitat, amb un programa de publicacions en cartera que es veu ràpidament atrapat per la censura: dels sis llibres previstos i fins anunciats als subscriptors del Club, quatre no veuran la llum fins força més endavant. La maligna i arbitrària autoritat considera que "no procede su publicación". Al cap de l'any només haurà pogut treure, a més de la novel·la de Rodoreda, dues traduccions: *El Guepard*, de Lampedusa, en versió de Llorenç Villalonga i, ben bé a última hora, *La quarta vigília*, de Johan Falkberget, en versió de Joan Fuster. A Ediciones Ariel, on Joan Sales treballa gairebé en permanència, també les persistents prohibicions encallen la seva feina amb la *Història dels Catalans*.

Textos excepcionals

De manera que la notorietat de Joan Sales, el 1962, l'hem de buscar en altres registres de la seva múltiple activitat i, de manera especial, en la traducció i edició de textos que podem dir-ne excepcionals. En primer lloc, és al començament d'aquest any que Vergara li publica la traducció castellana de *Madame Bovary*. En rep moltes felicitacions, sobretot perquè a Joan Sales no se l'espera escrivint —o traduïnt— en castellà. No és la primera vegada que publica en

A més de publicar 'La plaça del Diamant', el 1962 va ser un any molt productiu per a Joan Sales per altres aspectes editorials

aquest idioma, però aquest cop, per la seva magnitud, per la seva vàlua, el llibre és destacable. Inclou, d'altra banda, un pròleg on, a més d'un gran coneixedor de l'obra de Gustave Flaubert, Sales confessa ser-ne un profund admirador.

Per al Club —fa aproximadament un any que hi treballa en solitari ja que el seu soci, Xavier Benguerel, és a Xile, molt ocupat amb la bona marxa del seu laboratori farmacèutic i amb l'intent de vendre-se'l— prepara l'adaptació i traducció de la novel·la *Tibal lo garrel*, de Loïs Delluc. La primer part de l'escriptor occità l'ha fet pensar en el *Lazarillo de Tormes* però la segona no li ha agradat gaire perquè "degenerava cap a la novel·la rosa". Tot i així, ha decidit incloure'l al Club dels Novel·listes després d'una planera i ràpida negociació amb Delluc, que li admet totes les importants variacions proposades. Li fa il·lusió publicar-lo l'any següent, coincidint amb el 750 aniversari de la Batalla de Muret.

Sales inclou al volum un llarg pròleg que és una introducció a l'actualitat de l'occitanisme i, al mateix temps, una declaració dels seus principis sobre la història i sobre la llengua aplicables en terra pròpia: "Per nosaltres *El Garrell* [així va titular-se el llibre en català] no és de cap manera una novel·la estrangera. Per més que les desventures ens hagin anat separant a partir del desastre de Muret, occitans i catalans som germans encara. Loïs Delluc és un dels nostres", escriu Sales. La recuperació incerta de l'occità i de l'occitanisme li permet de llançar una dura advertència contra "la hipèrtròfia d'una llengua que renuncia a ser plenament usual i es reclou en la condició d'estrictament literària", cosa que de re-

Mercè Rodoreda a la plaça del Diamant, a Gràcia

top fa també deplorable, "a la curta o a la llarga", "fins aquesta limitada ambició".

En un exercici de respectuosa denúncia de Frederic Mistral, Sales gosa treure a la llum pública, per primera vegada, els seus postulats a favor d'una llengua desacomplexada enfront dels puristes de tota mena. Pot atrevir-se a parlar de "casa seva", de Catalunya, contornejant l'arbitrarietat censora i referint-se a la llarga història comuna que lliga aquest país als gascons. Un primer manifest Joan Sales, "per qui hi sàpiga reflexionar", com li agradava de dir.

Triomf literari

Però sens dubte el que li donava la força de l'atreviment era el seu triomf literari a l'altra banda dels Pirineus. Gallimard acaba de publicar *Gloire incertaine*, en traducció de Bernard Lesfargues. A França la novel·la —força ampliada— no va tenir l'èxit de vendes que s'esperava però tots els comentaris, excep-

ció feta d'algun exabrupte d'ultradreta d'algun diari belga, van ser fortament elogiosos. No es va vendre bé per una raó ben senzilla d'entendre: als francesos no els temptava, aquell 1962, una novel·la que parlava de la Guerra Civil espanyola —així es va anunciar— quan ells tot just acabaven de sortir de la seva, amb Algèria.

No acaben aquí les coses bones d'aquest 1962. Amb el segell editorial d'Ariel, Sales publica per primera vegada una edició completa de la poesia de Joan Salvat-Papasseit. Amb un tiratge molt limitat (116 exemplars), el volum és il·lustrat per Josep Guinovart i inclou textos de Tomàs Garcés, de Joan Fuster i una nota sobre la transcripció dels textos de Joan Sales. "Ja et vaig dir que per una mena de rebequeria d'en Garcés (ens va amenaçar amb retirar la biografia) sortiran escrupolosament reproduïdes totes les carallades de llenguatge —com lo stylo, etc.— que tan fàcil hauria estat corregir discreta-

L'editor i escriptor Joan Sales en una imatge gairebé de joventut; a la dreta la casa del Coll, a Barcelona, on va viure Joan Sales ARXIU FAMILIAR JOAN SALES

ment. Què hi farem. *Alia bella gerunt, tu infelix Catalonia fot-te!*", ironitzava Sales a Joan Fuster.

Per reblar el clau, han donat el premi de la Crítica a *Bearn*, de Villalonga. Amb un detall maligne, assenyala Sales: "La majoria dels crítics que li han

donat el premi no han publicat cap comentari del llibre" a cap dels diaris pels quals treballen. "Ens deixen publicar llibres, però intenten per tots els mitjans de fer del nostre esforç un esforç inútil, silenciant-lo." Perquè el problema del moment —un moment molt més llarg que

aquest excepcional 1962— "no és tant que ens persegueixin físicament, la persecució és més *sournoise*, no volen convertir-nos en «màrtirs» sinó en maniàtics, obscurs personatges desconeguts, fracassats i d'aquesta manera permanents descontents, ressentits."

Petites notes més o menys alienes per acabar l'any: l'Institut d'Estudis Catalans accepta l'ús de la paraula *romesco*. "La Secció Filològica ha decidit (és notícia fresca) admetre el mot *romesco*. Així hem sabut tots que aquest mot no estava admès!", comenta Sales. La vigília

de Nadal rep un nou acte de *procesamiento* per causa de "*manifestación separatista*" que el deixarà sense passaport una colla d'anys. I això malgrat el nomenament, el juliol, del flamant i liberal nou ministre d'Información y Turismo, Manuel Fraga Iribarne. *

"El llibre de Neus Català i Carme Martí pot ser el llibre de l'any. Perdoneu, però algú ho havia de dir".

XAVIER BORRELL - *Propera parada cultura*

"L'estic recomanant a tothom qui em vol escoltar. Espero que sigui (i crec que serà) el llibre de Sant Jordi."

MONTSE CAMPS - *Catalunya Ràdio*

"Hi ha vides úniques que demanen un gran llibre. Com aquesta de la Neus Català. Com aquest de la Carme Martí".

JORDI LLAVINA

Un CEL de PLOM
de Carme Martí
la novel·la imprescindible
d'aquest Sant Jordi